અર્પણ પત્રિકા

પરમ પૂજ્ય શિરછત્ર તીર્થસ્વરૂપ સ્વ
ર્ગવાસી પિતાશ્રી કેશવજી શામજી

પુજ્ય શ્રી

આપે આપની હયાતી પર્યંત સર્વદા અમારા હિતનુંજ ચિંતન કરી અથાગ શ્રમ લઇ અમારા શ્રેય ના માર્ગ દર્શાવ્યા છે, આપનો નિર્મળ સ્નેહ, અને અથાગ ઉપકાર કદી વિસ્મરણ થઇ શકે તેમ નથી, અમારી સાંપ્રત સુખ સ્થીતિ એ આપની કૃપા અને આશીર્વાદનુંજ ફળ છે, પુત્રો તરીકે અમે આપના

ઉપકાર ભારથી કદી મુક્ત થઇ શકીએ તેમ નથી, તોપણ આપના સ્નેહ, અમારા પ્રત્યે આપની હિતની લાગણી, અને ઉપકારના સ્મરણ રૂપે આ લઘુ ગ્રંથ આપના ચરણકમળમાં અર્પણ કરી કૃતાર્થ થઇએ છીએ

અમે છીએ

આપના આજ્ઞાંકિત સંતાનો.

કુંવરજી કેશવજી.

લાલજી લધા

લખમશી કેશવજી.

ધનજી કેશવજી.

પ્રસ્તાવના.

ચાલતા સમયમા કેળવણીનો મહાયુગ પ્રવર્ત્તે
એ મહાયુગની પ્રવૃત્તિ આર્ય પ્રજામા પ્રવેશ ક
ી જોવામા આવે છે, તથાપિ તેનુ સપૂર્ણ સ્વરૂપ
એ તેનુ આર્ય પ્રજામા દેખાતુ નથી, તેમા પણ
ન પ્રજામા તો તેનો ઘણોજ ઝાંખો દેખાવ છે. એક
મય એવો હતો કે એકલી જૈન પ્રજા આર્ય કેળ

વળીનુ કેંદ્ર સ્થાન હતી બીજી પ્રજા તેનુ અનુક
રણ કરીને કૃતાર્થ થતી હતી જૈન ધર્મના આદ્ય
પ્રવર્તકોએ યતિધર્મ અને શ્રાવક ધર્મ એવા બે ભાગ
પાડી જ્ઞાનની મહત્તા વધારી હતી અને તે બને
ધર્મને ઉદ્દેશીને તેઓએ જૈનોની ધાર્મિક અને સામા
જિક ઉન્નતિના માર્ગ ખુલ્લા કરી દર્શાવ્યા છે શ્રાવક
ધર્મ કે જે ગૃહસ્થ ધર્મથી ઓળખાય છે, તેમા તે મ
હાશયોએ કથાનુયોગ દ્વારા અનેક ચરિત્રો આપી
શ્રાવક ગૃહસંસારને ઉપયોગી એવા કર્તવ્ય ધર્મ બ
તાવ્યા છે, જે દરેક ગૃહસ્થ શ્રાવકને મનન કરવા
પૂર્વક આચરવા યોગ્ય છે.

‘ શ્રાવિકા ’ એ તીર્થરૂપ ચતુર્વિધ સઘમા ગણા
યેલી અને ગૃહસ્થના ધર્મમા મુખ્ય સાધનરૂપ એ
ઉપયોગી વ્યક્તિ છે. એટલુ જ નહિ પણ ધર્મથકી,

ચક્રવર્તી, ગણધર અને મોટા મોટા મહા પુરૂષોની ઉત્પત્તિનું સ્થાન છે ધર્મવતી અને સદ્ગુણવતી માતાઓના ગર્ભમાંથી પ્રગટ થઇ જૈન મહાત્માઓએ આ ભારતમિત્રને ધર્મમિત્ર બનાવ્યું છે એ માતાનાજ પુત્રોએ આ ભારત ભૂમિને ધર્મથી, સત્કર્મથી અને જ્ઞાનથી મંડિત કરી જૈન ધર્મના ઝગઝગીતા જ્યોતિને પ્રગટાવ્યું છે

સમયના ફેરફાર સાથે જૈન ધર્મને લગતી કેટલી એક ભાવનાનો પણ ફેરફાર થતો રહ્યો છે, તથાપિ પ્રાચીન શ્રાવિકાઓના પુત્રોએ સંસાર ભાવનાથી મુકત થઇને અર્થાત્ ફકીરી લઇને શ્રાવકના ધર્મ તથા ગૃહ સંસારને ભવિષ્યમાં સારી સ્થિતિપર લાવવાને મહાન્ ભગીરથ પ્રયત્ન કરી કેટી ગમે ગ્રંથો રચી એવી જ્ઞાન સમૃદ્ધિ વધારી છે કે, અત્યારે તે સમૃદ્ધિ

ભિન્નભિન્ન દશા પ્રાપ્ત થતાં પણ આપણું જ્ઞા
નાદરના વિવિધમાંથી પ્રગટ થઇ ઉત્તમ પ્રા
પ્તિ તથા અનુસંસારીક ઉત્તમ લાભ આપે છે

આ રીતે પ્રમાણિક માલિકીના કે જે આત્મ
કાર્યબીજ વિશ્વનું થતી આવતી છે, આ પોતાના મન
તાનો વિકાસ આપણામાં સદા થતી આવેલી
તેનો વિકાસ રહિત રાખતી, કે આપણા પુર
કર્તવ્ય તરફ સુધી જતાં વેરું છે જ્યાંસુધી આ
પણે એ કર્ત્તવ્યથી વિમુખ રહીશું, ત્યાંસુધી આપ
ણાથી દ્રવ્યમાંથી ઉન્નતિનું શિખર અતિ દૂર છે
માલિકી એ આનંદના દરવાજાની ચાવી છે, અમા
ભવસાગરને તરવાની સુંદર નાવિકા છે, ગુણ શક્ત
તિને પોષણ કરનારી કલ્પના છે, અને જ્ઞાની તથ
પરાક્રમી પુરૂષ તરીકે પ્રગટ કરનારી રત્નખાણ છે

તેવા ઉપયોગી સાધનને આપણે જ્ઞાનરહિત રાખનુ, તે આપણે તેની શોભા દુરી કીધા જેવુ છે, તે વિષે એક જૈન વિદ્વાન્ નીચે પ્રમાણે લખે છે

" रमणी रमणीयापि ज्ञानभूषणवर्जिता ।
सर्वरीव शशाङ्केन रहिता न विराजते ॥ १ ॥ "

' મણી–સ્ત્રી સુન્દર હોય, પણ જો જ્ઞાનરૂપ આભૂષણથી રહિત હોય તો, ચન્દ્ર વગરની રાત્રિની જેમ શોભતી નથી "

આ શિવાય બીજા અનેક કારણોને લઈ બાલિકાઓને શિક્ષણ આપવાની કેટલી અવશ્યકતા છે, તે દર્શાવવાને આ લઘુ લેખ લખવામા આવ્યો છે, આ લેખમા બાલિકા શિક્ષણના રહસ્યરૂપે ચાર ઉદ્દેશ લીધેલા છે, જે સ્ત્રી કેળવણીના ચાર સૂત્ર હોય તેવા

છે પ્રથમ ઉદ્દેશમા પ્રાચીન જૈન શ્રી કેળવણીના
દષ્ટાન્ત આપી શ્રી શિક્ષણની પૂર્વ કાળથી પરમપરાની
માન્યતા દર્શાવી આપી છે બીજા ઉદ્દેશમા શ્રી કેળ
વણી વિષે અર્વાચીન વિચારો આપી શ્રી શિક્ષણની/
વિરુદ્ધ વદનારાઓને અપ્રમાણીક ઠરાવી શ્રી શિક્ષ
ણની દ્રષ્ટીએ દરજાએ આવશ્યકતા છે, તે સાબિ-
દર્શાવા આવ્યુ છે ત્રીજા ઉદ્દેશમા જૈન શ્રી
કેવી રીતે આપવી જોઇએ, એ વિષે વિવેચ
શ્રી શિક્ષણની ઉત્તમ પદ્ધતી દર્શાવવાનો પ્ર
વામા આવ્યો છે છેવટના ચોથા ઉદ્દેશ
બિનાઓને વિનતિ કરવા રૂપ પ્રકાર દર્શ
મનોવૃત્તિમા શ્રી શિક્ષણની સહજ
એક નાની આખ્યાયિકા આપવામા
વસન્તપુરના જૈન ગૃહસ્થ

વિચાર આપી શ્રી કેળવણીનું મહાત્મ્ય ઉત્તમ રીતે પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યું છે

આવી રીતે શ્રાવિકા શિક્ષણ નહરૂપ ॥ ૨ ૨ રૂપ ચાર ઉદ્દેશને પ્રમાણ અને દૃષ્ટાંતથી સિદ્ધ કરી આ લઘુ લેખને સમાપ્ત કરવામાં આવ્યો છે આશા છે કે, આ ઉપયોગી નિબંધની ઉપયોગિતા કેટલી છે ? અને તેમનો મુખ્ય ઉદ્દેશ અને હેતુ કેવો છે ? તે લક્ષમાં લઇ શ્રાવક બધુઓ, અર્વાચીન જૈન શ્રી કેળવણી રૂપ કલ્પલતાને સિંચન કરી પલ્લવિત કરવા મહાન્ પ્રયત્ન કરશે, અને આ તની સમગ્ર જૈન પ્રજાને તેના મધુર ફળનો સ્વાદ આપશે જેથી કરી ને અમે અમારા પ્રયત્નને સફળ થયેલો માની યત્ કિંચિત્ સાધર્મિ સેવા બજાવી આત્માને આનંદિત કરીશુ.

આ પુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવામાં રતલાગી શે
કેશવજી શામજીના સુપુત્રો તરફથી રૂા ૫૦) પ
પચાસ મળ્યા છે આ સત્કાર્ય માટે અમો એ દક્ષ
સ્થાનો આ પ્રસગ આભાર માનીએ છીએ તથ
અન્ય દ્રવ્યવાનો પણ ઉક્ત શેઠોનુ ઉદાહરણ લઇ
ઉત્તમ પુસ્તકો પ્રસિદ્ધ કરવાને સાહાય્ય આપવા વિનંતિ
કરીએ છીએ

પ્રસિદ્ધ કર્ત્તા.

શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ તરફથી પ્રસિદ્ધ થયેલાં પુસ્તકો

શ્રી ધર્મ રત્ન પ્રકરણ ભાગ ૧ લો — માગધી
ગા અને ગુજરાતી ભાષાંતર સહીત આ ગ્રંથ
ધર્મનો ગ્રંથ છે તેમાં શ્રાવકના એકવીસ ગુણો ઉપર
કૈલાપ રીતીમાં એકવીસ કથાઓ આપવામાં
આવી છે ગ્રંથની ભાષા અને વિષય સા[illegible]
મૂકેલા છે દરેક જૈને અવશ્ય વાંચવા જેવો ગ્રંથ
છે. રોયલ ફોર્મ ૩૧ પૃષ્ઠ ૬૨૦ કીંમત રૂા ૨-૦-૦

શ્રી ધર્મ સંગ્રહ ભાગ ૧ લો - મૂળ સંસ્કૃત
અને ગુજરાતિ ભાષાંતર સહીત આ ગ્રંથ છપાય
[illegible] આ પો ૭, તેમાં માર્ગાનુસારીના ૩૫ ગુણો

તથા શ્રાવકના ગુણો ઉપર ઉત્તમ રસીક વિ
વિવેચન કરેલું છે કેક ગુણ જાણી વાંચીને વ
જેવું આ પુસ્તક છે રોયલ ફોર્મ 33 પૃ
કીમત રૂ ૧-૦ ૦

શ્રી જૈન તત્વાદર્શ ભાગ ૧ લો તથા ૨
મહારાજ શ્રી આત્મારામજીનો બનાવેલો અ
છે તથા બીજા બધા દર્શનો કરતા જૈન
દર્શની બધી મહત્તા છે, તેનું ઉત્તમ રોશનીમાં
કરેલું છે આ ગ્રંથ વાંચવામાં પ્રમાદ કરેતો
જૈન ધર્મથી અજ્ઞાન રહેવાની બાબત છે,
દરેક શ્રાવક ગૃહસ્થને તે વાંચવાની અમારી
ભલામણ છે રોયલ બન્ને ભાગના ફોર્મ ૧૦૦
૮૦૦ કીમત રૂ ૨-૦-૦

શ્રી ગુર્જરમીનો ગમ આ પુસ્તક પદ્મમહ

શ્રી શ્રાવિકા શિક્ષણ રહસ્ય.

(વ્યવહારિક અને ધાર્મિક)

પ્રાચીન સ્ત્રી કેળવણીના દ્રષ્ટાંતો

આ માનુષી જીવનમાં શક્તિ, કળા, શૌર્ય, સ્વાર્પણ, સુશીલતા, ગાંભીર્ય અથવા પ્રેમ અને વિશ્વાસના [illegible] તથા સમજ એવા બે પ્રકારના તત્વો રહે [illegible] અને તેથી તે જીવન, સંપૂર્ણ રીતે ધાર્મિ[illegible]ારિક ભાવનાનું અધિકારી છે [illegible]

ડેમી ફોર્મ ૨૦ પૃષ્ઠ ૨૪૦ કીંમત રૂ ૦ ૮ ૦

શ્રી પ્ર ુમ્ન ચરિત્ર ભાગ ૨ જો—આ બીજો
ભાગ પણ પહેલા ભાગના જેવોજ રસ પૂર્ણ છે, શા
દીત્યનુ દિગ દર્શન આ પુસ્તકના વાચકને સહેલા
ઇથી થઇ શકે છે, માટે તે ખરીદીને વાચવાથી ખાર
વિનતી છે ડેમી ફોર્મ ૩૮ પૃષ્ઠ ૩૦૪ કીં રૂ ૦-૯

શ્રી દુનીયાનો ગાથી પ્રાચીન ધર્મ—આ પુ
સ્તક જૈન ધર્મની પ્રાચીનતા અને મહત્તા સિદ્ધ કરે
છે, તેના સાધત વાચન વગર જૈન ધર્મના ખ ા સ્વ
રૂપનુ ભાન હોવુ અશક્ય છે, માટે તે વાચી જ
વાની સર્વે જૈન બધુઓને પ્રાર્થના છે ડેમી ફોર્મ
૨૦ પૃષ્ઠ ૨૦૦ કીંમત રૂ ૦-૧૨-૦

શ્રી જૈન ધર્મ વિદ્યા પ્રસારક વર્ગ–પાલીતાણા

શ્રી શ્રાવિકા શિક્ષણ રહસ્ય.

(વ્યવહારિક અને ધાર્મિક)

પ્રાચીન સ્ત્રી કેળવણીના દ્રષ્ટાંતો

આ માનુષી જીવનમા શક્તિ, કળા, શૌર્ય, સ્વાર્પણ, સુશીલતા, ગાંભીર્ય અથવા પ્રેમ અને વિશ્વાસના પારમાર્થિક તથા કોમળ એવા બે પ્રકારના તત્વો રહેલા હોય છે, અને તેથી તે જીવન, સંપૂર્ણ રીતે ધાર્મિક તથા સાંસારિક ભાવનાનું અધિકારી છે તેવા અધિકારી જીવને વિદ્યા, કળા વિગેરે સદ્ગુણો સંપાદન થાય, તેના ઉપાયો મેળવવાને સતત પ્રયાસ

કરવો, કરાવવો અને અનુમોદવો એટલે તે માનુષી
જીવન પુરૂષો અને સ્ત્રીઓનું સરખુંજ છે જો બે
વિદ્યા, કળા વિગેરે ગુણોનો અધિકારી પુરૂષ વર્ગ છે,
તેવોજ સ્ત્રી વર્ગ છે, તથી સ્ત્રીઓને કેળવણી આપવી,
એ તેમના માનુષી જીવનને કૃતાર્થ કર્યા જેવું છે, એ
સહુજ નહિ, પણ ઉત્તરોત્તર ભવિષ્યમાં તેમના સ
ન્તાનોને પણ લાભકારક છે.

સ્ત્રી કેળવણી એ કાંઈ નવો માર્ગ નથી તે જૈન
ધર્મનો સનાતન માર્ગ છે પ્રાચીન કાળથીજ આર્યિ
કાઓ વિદ્યાલંકાર ધારણ કરતી આવે છે શરીરના
સૌંદર્ય સાથે તેઓમાં જ્ઞાનનું સૌંદર્ય પ્રકાશમાન હતું,
એમ જૈનનો પ્રાચીન ઇતિહાસ જણાવે છે યુગાદિ
પ્રભુ શ્રી ઋષભદેવ ભગવંતે જ્યારે માનવ મંડળનું
હિત કરવા પોતાના હૃદયમાં વિચાર્યું, ત્યારે તેમણે

પ્રથમ શિલ્પ કળાઓ પ્રગટ કરી, પોતાના સો પુત્ર
ભરત વિગેરેને બોહોંતેર કળાઓ શીખવી પછી
તે દયાળુ મહાત્માએ વિચાર્યુ કે, યુગાદિક ઉજાતિમા
પુરૂષ અને સ્ત્રી બન્ને જ્ઞાનના અધિકારી છે જો સ્ત્રી
જાતિમા જ્ઞાન બીજ નાખ્યુ હશે, તો તે માતાપણામા
સંતતિને ઉપયોગી થશે વિદ્વાન માતાના સ્તનપાન
કરનારો પુત્ર જેમ સ્તનના દુધની સાથે જ્ઞાનનુ પાન
કરતો હોય તેમ જ્ઞાનનો લાભ કરશે, આવુ વિચારી
તે મહાનુભાવે પોતાની પુત્રી બ્રાહ્મી અને સુંદરીને [illegible]
ચોસઠ કળાઓ શીખવી ચતુર બુદ્ધિવાળી તે પુત્રી
ઓએ પોતાના પિતાની પાસેથી તે કળા સત્વર સંપાદન
કરી લીધી તે ચોસઠ કળામા બત્રીશ સ્ત્રી કળા ધર્મ
નીતિની છે, તેમા બ્રાહ્મી અને સુંદરી વિશેષ પ્રવીણ
થઈ હતી ગુરૂરાજના વ્યાખ્યાનમા ધર્મ નીતિ ઘણી

ઉપયોગી હોવાથી એ ગુણી સુંદરીએ આત્ર ઉપર સારી ખ્યાતિ મેળવી હતી બ્રાહ્મી પુ શીખી લિપિ કળામાં વધારે આગળ વધી તે ચતુર બાળા દક્ષિણ ભુજાએ અઢાર પ્રકારની લિપિ લખી શકતી, અને વાંચી શકતી હતી

આ વિષે આવશ્યક સૂત્રમાં ઘણું સારૂં બતા આપેલું છે કળિકાળ સર્વજ્ઞ શ્રી હેમાચાર્ય પોતાના ત્રિષષ્ટિ શલાકા પુરૂષ ચરિત્રમાં પ્રથમ પર્વમાં તે વિ આ પ્રમાણે લખે છે —

स्त्रीकलासु च नैपुण्य दधार वरसुन्दरी ।
अष्टादशलिपिष्वेव ब्राह्मी च भरतानुजा ॥ १ ॥

સુંદરીએ સ્ત્રીઓની કળામાં પ્રવીણતા ધારણ કરી, અને ભરતની નાની બેન બ્રાહ્મીએ અઢાર પ્રકારની લિપિઓમાં પ્રવીણતા ધારણ કરી. ૧

આથી સિદ્ધ થાય છે કે, પ્રાચીન કાળે જૈન
નમાં સ્ત્રી કેળવણી વિદ્યમાન હતી. સ્ત્રીઓનુ
ન અમુક કારણોને લઇ પુરૂષોથી કાંઇક ન્યુન ગ
ય છે, પણ જ્ઞાન સંપાદન કરવામાં તે કોઇ પણ
ઉતરતું નથી. ચોવીશ તીર્થંકરોમાં 'મલ્લિ
ય" ઓજ હતા. મલ્લિ કુમારીનું જીવન ચરિત્ર
મહાત્મા તીર્થંકરનું જ જીવન ચરિત્ર બન્યું છે
રે ભગવતી મલ્લિકુમારી મિથિલા નગરી કુંભ
ની રાણી પ્રભાવતીના ઉદરથી જન્મ પામ્યા,
થી તેનામાં તીર્થંકરનાજ ગુણો પ્રગટ થયા હતા.
મહાનુભાવાએ શાસ્ત્ર ગુણ સંપાદન કરી, આર્હત
મનને દીપાવ્યું હતું. તેમની ભારત કીર્તિથી
ર્ત ભુમિ પ્રકાશમાન થઇ રહી હતી.

સર્વ આર્ય બંધુઓને વિદિત છે કે, તેમની

આવશ્યક ક્રિયામા મહા સતીઓનુ ધ્યાન
રૂપે રહેલુ છે પ્રતિક્રમણની પવિત્ર ક્રિ
" સુલસા ચન્દનબાળા " ઇત્યાદિ સતીઓની
યાઓ ઉચ્ચ સ્વરે ભણવામા આવે છે એ ત્રિ
શ્રાવિકાઓ મહા સતીરૂપે અદ્યાપિ ભારત વ
ગવાય છે એ સતીઓ પરમ વિદુષી હતી શ્રી
જ્ઞાનીના મહા માર્ગની આદ્ય પ્રવર્તક હતી એ
ધર્મનુ અને નીતિ કેળવણીનુ રહસ્ય તથા તેથી
શુભ ફળને સમજનારા પડિત શુભ શીલગણિ
સ્ત્રી કેળવણી માટે ઘણો ઉપદેશ આપ્યો છે, તે
ઓ વિદ્વાને જૈન ધર્મ વિરે અને સતી શ્રાવિકા
ચરિત્રોનો મોટો સગ્રહ કરી, જૈન વર્ગને માટે પ્રય
કરેલો છે, જે " ભરતેશ્વર બાહુબલિ વૃત્તિ "
નામથી પ્રખ્યાત છે

એક પ્રસંગે એ મહોપકારી સૂરિશ્વરજીએ સુધી [illegible]મા છે કે, શ્રાવક પ્રજાની ઉન્નતિના સાધન સા-[illegible]ન કરવા હોય તો, સ્ત્રીઓને જ્ઞાન કળા શીખવી. વિદ્વાન વનિતાઓનું સર્વસ્વ જીવન રહ્યા છે તે [illegible]વીનનું રક્ષણ સ્ત્રીઓ જ્ઞાન-કેળવણીથી કરી શકે છે ભારતની જૈન પ્રજામાં વિદ્વાન સ્ત્રીઓ સર્વદા ઉત્પન્ન થાય, અને શ્રાવક ગુ રીઓનો સદા જય થાય, એમ એ મહાનુભાવ સર્વદા ચિંતવતા હતા, અને તેઓ ઉચ્ચ સ્વરે નીચેની ગાથા બોલતા હતા

इचाइ महासइओ जयतु
अकलंक सीलकलिआओ ।
अज्जवि वज्जइ जासिं
जस पडहो तिहुअणे सयले ॥ १ ॥

નિષ્કલંક શિલથી બ્રાસ એવી મહા સતી જય પામી, કે જેઓના યશનો પડહુ આ સકલ ભુવનને વિષે આજ સુધી વાગી રહ્યો છે

શ્રીપુર નગરના શક્ત શ્રીધરની રાણી શ્રી પરમ વિદ્વાન્ હતી સુંદર બગીચામાં પતિ સ ક્રીડા કરવા ગએલી એ મહા સતીને કમઠકેતુ વિ ધર હરી ગયો હતો દુષ્ટ વિદ્યાધરે પોતાનો છ સફળ કરવા એ મહા સતીને એકાંતમાં ભય દેખ જણાવ્યું હતું કે, " સુદરિ ! હું તારી ઉપર મોહિ છું મારી ઇચ્છા ભોગથી તૃપ્ત કર તે વખતે શ વીએ પોતાની વિદ્વતા જણાવી, તે નીચ િ બોધ આપ્યો હતો આર્હત શાસનના પ્રભા ની, એ સતી શ્રાવિકાએ વ્યભિચાર કર્મને કાર્યુ હતું. શ્રીદેવીના સ ોધથી ક

ાર પામ્યો, અને તેણે પોતાના કુકર્મનો પશ્ચાતાપ
ી, શીઅવીને ધન્યવા આપ્યો, અને તે મહા સ
તીને તેના સ્થાન પ્રત્યે પાછી પહોચાડી હતી.

મહાવીરસ્વામીના બંધુ [illegible]ર્દ્ધનની સ્ત્રી જયે
ષ્ઠાનું ચરિત્ર જાણવા જેવું છે. જયેષ્ઠા આદિમ સતી
કહેવાઇ ગઇ છે. ઇંદ્રની સભામાં એ મહા સતીની
પ્રશંસા થઇ હતી. તે પવિત્ર રમણીની પરીક્ષા ક
રવાને દેવતાએ મહાન્ પ્રયત્ન કર્યા હતો, તથાપિ તે
પોતાના શીલ વ્રતથી ચલિત થઇ નહતી. જયેષ્ઠા
વિશાલા નગરીના ચેટક રાજાની પુત્રી હતી. પિતા
એ આદર વડેથી તેણીને ઉત્તમ કેળવણી આપી હ
તી. જયેષ્ઠા જ્યારે કુમારિકા હતી, ત્યારે ધર્મ, નીતિ,
અને ગણિત વિદ્યા શીખી હતી. રાજા ચેટક પ્રજાને
ન્યાય આપવા જ્યારે બેસતો, ત્યારે રાજકુમારી જયે

સતીનુ યોગાન આ ભૂમિમા અદ્યાપિ પ્રસ્ત છે
સરસ્વતીએ પોતાની માતા પુષ્પવતી ઈ પાસેથી
ઉત્તમ કેળવણી મેળવી હતી એ મહા સતી ના વ
લણમા સૂર્યના જેવુ તેજસ્વી તિલક હતુ બાર
વરસથીજ તે ધર્મશાસ્ત્ર અને નીતિશાસ્ત્ર શીખી
હતી જ્યારે નળ અને કુમર ઈ વચ્ચ જુગાર રમ
વાનો આરંભ થયો, ત્યારે વિદ્વાન સરસ્વતીએ પો
તાના પતિને નીતિના વચનોથી સમજાવા હતા
તેણી આ પ્રમાણે સુબોધક વચનો બોલી હતી—
પ્રાણનાથ ! આપના જેવા વિદ્વાન્ પતિને મારા જેવી
દાસી બોધ આપે, તે યોગ્ય ન કહેવાય જુગા
રમવાથી પુરૂષની પાયમાલી થાય છે માટે મહા
વ્યસનોની સાથે જુગારનો ત્યાગ કરવાને કહેલુ છે
આપ જેવા આહત ધર્મ પાળનારા સાત વ્યસનોની

થતો નહતો. તેઓ ઉપેક્ષાથી નાખેતા હતા;
કોઇ દયાળુ વૈદ નભુની પાસે આવી ને
નભુનો રોગ જોઇ સિદ્ધ મુનિ કહ્યું, મહારાજ
જો બીજોરા પાક ખાવો તો, આ રોગ ટળશે.
જરી જો બીજોરા પાક આશાપુરની નગરીમાં
તી ’ નામની એક શ્રાવિકાના ઘેર છે. તે
તી રેવતી વિદુષી શ્રાવિકા છે, તેનું કુ [illegible]
[illegible] કુટુંબ કહેવાય છે તે શ્રાવક ધર્મ [illegible]
સર્વ સતારીતે સુશિક્ષિત બનાવ્યા છે [illegible]
વ્યવહાર એવું શુભથી ભરેલ છે [illegible]
પધારી છે ગયે તે હું [illegible]
તેને તે યથા શક્તિ [illegible]
થી સિદ્ધ મુનિ [illegible]
જ્યાલ્પો ધર્મ [illegible]

ત્રૈલોક્ય સાર નામના ગ્રંથમાં લખે છે કે—

" वीस नपुंसकवेआ इत्थीवेआ य हुंति चालिसा ।
पुरिसा अडयाला सिद्धा इक्कंमि समयंमि ॥ १ ॥

" વીશ નપુંસક વેદ, ચાળીશ સ્ત્રી વેદ, અને અડતાળીશ પુરૂષ વેદ મળી એકસો ને આઠ વેદ એક સમયમાં સિદ્ધ થતા હતા " આ ઉપરથી સાબિત થાય છે કે, સ્ત્રીઓ સિદ્ધિની અધિકારિણી છે, તેથી તેમનામાં અને પુરૂષોમાં સર્વ જાતનો સમાન અધિકાર છે.

સ્ત્રી જાતિના હૃદયના કુદરતી ચાતુર્ય આદિ મહિમા, તેઓની નિર્વિકાર પ્રીતિ અને તેઓનો ધર્મ ઉપર પ્રેમ સ્વતઃ સિદ્ધ થાય છે. સ્ત્રી જાતિએ પ્રથમ આદિનાથ પ્રભુના હાથથી ધર્મ પ્રવૃત્તિ મેળવી

એક કારણ છે. તેઓનુ આ કહેવુ કેટલુ વાજબ
છે, કેવા મજબૂત પાયા ઉપર એ સ્થાપિત છે, મ
જાતિને માટે કેળવણી શામાટે જરૂરની છે, કેળવણ
સિવાય નારી જાતિની કેવી દુર્ગતિ થનારી છે, અ
ને કેવી કેળવણી સ્ત્રીઓને તેના ગૃહ—સંસારમ
અનુકૂળ થાય છે, તેનો અવશ્ય વિચાર કરવ
જોઇએ.

દરેક શ્રાવક કુટુબ જો પોતે સંસારનુ સર્વ
સુખ મેળવવાની ઇચ્છા ધરાવતુ હોય, તો તેમણે સ
કેળવણીનો પ્રચાર પોતાના કુટુંબમા કરવો જોઇ
નારી જાતિની કેળવણીની ખોટ જૈન સમાજ શા
રીતે અનુભવ કરે છે નારી જાતિને સંગીન શિ
ક્ષ આપ્યા વિના સમાજની પરંપરા શિક્ષણ
અધિકારી થઇ શકતી નથી, એ તો નિસંશય

જે જે જ્ઞાતિએ સ્ત્રી કેળવણીને માન આપ્યુ છે,
ાતા નારી મ ઠ ા રી મુખ છબી ઉપર અત્યારે
ાજ દેખાવ થય રહ્યા છે તેઓના સતાન ધાર્મિક
ા સાસારિક ઉન્નતિ સપા ન કરી, ભારત વર્ષમા
ાતિ પામતા જાય છે એ વિષયમા આજ કાન
: તમુદાય પછાત છે ઘણુજ નિરૂત્સાહી અને શિ
ઃ છે બીજાઓને સ્ત્રી કેળવણીના શુભ ફલ મે
ાતા જોઇને પણ તેઓની આખો ઉત્સાહથી પહો
થતી નથી, એ આશ્ચર્યની વાત છે

હિદુસ્તાનમા આજકાલ સર્વ જ્ઞાતિઓમાથી ઘણુ
ાર રતો નીકળતા જાય છે, ત્યારે વેપાર—ઉદ્યો
ા પામેલા જૈન ગૃહસ્થોમાથી કોઇ જવલેજ જો
મા આવે છે, તે પણ બીજા સાક્ષરોની પક્તિમા
ાય તેવો તો નહિજ. જૈન ધર્મશાસ્ત્રાના મર્મો

ઉપર વિવેચન કરી લખનાર, અને અન્ય ધર્મી ઓને તે વડે અજાની નાખનાર કોઈ ગૃહસ્થ શ્રાવ અધાપિ સાક્ષર વર્ગની ગણનામા આ પે નથી, તેનું શુ કારણ ? બીજુ કઈજ નહિ. કેળવણીના ઉત્કર્ષનો અભાવ, તથાપિ પુરૂષ વર્ગની કેળવણી થોડે ઘણે અશે, પણ પ્રવર્તતી લાગી છે, પણ સ્ત્રી કેળવણી તો તદન નજીવા પ્રમાણમા છે, એ જૈન વ ર્ગને વિચારવાનુ છે.

જૈન શાસ્ત્ર પ્રમાણે તત્વજ્ઞાન ઉપર વિચાર ક રશો, તોપણ જણાશે કે, આત્માના ગુણ અસખ્ય છે આત્મા જેમ જેમ વધારે ગુણ પ્રાપ્ત કરે, તેમ તેમ તે ઉન્નતિએ પહોચે છે મનુષ્યનો આત્મા દિવસે દિ વસે ગુણથી વધતો થઇ શકે છે એક દિવસે જે પુરૂષ માતાના ગર્ભમા જડપિંડવત્ સુતો હતો, આજ

તેના વીર્ય, અને પરાક્રમથી પૃથ્વી ધ્રુજે છે, જો તે શમના ગુણથી વધે છે, તો હજારો મનુષ્યોને ધર્મ પમાડી ધર્મનો ચક્રવર્તી થઈ શકે છે, બુદ્ધિ ગુણમા વધે છે, તો મોટો પ્રથકાર થઈ માનવ મંડળને આકર્ષે છે આ ફેરફાર શા કારણથી થાય છે? એમ પુછશો, તો સર્વ માનવ જાતિ એવી અવાજે જવાબ આપશે કે, કેળવણીજ એનુ કારણ છે, કેળવણીજ ઉન્નતિનુ ઉચામા ઉચુ શિખર છે, મનુષ્યના આત્માને તે ખીલવે છે, મનુષ્યને પાયરીથી પાયરીએ ઉન્નતિ તરફ લઈ જાય છે શિક્ષણનો માર્ગ જો સ્ત્રી પુરૂષને માટે બધ હોત, તો મનુષ્ય આજે જગલોમા રખડત સરસ કે, નિરસ નાના પ્રકારની વસ્તુઓથી સર્વ પોતપોતાનુ પેટ ભરીનેજ જીવનનુ માન કાર્ય જાણત. કેળવણી ન લીધાથી મનુષ્ય, અને બીજા જનાવરમા ખરેખર

જુદાપણુ કાઇપણ રહેતુ નથી, આજે પણ પૃથ્વીમા
જગલી જાતીયોના મનુષ્યો પશુ પ્રમાણે પોતાનુ
જીવન ગાળે છે સુધારાના ઉચા શિખર ઉપર જેઓ
ચઢ્યા છે, તેઓની જોડે તેઓનુ કાઈપણ સરખાપણુ
જણાતુ નથી એક માત્ર શિક્ષણના તફાવતને લીધે,
તેઓ બન્ને જુદી જાતના જીવ તરીકે અનુભવમા
આવે છે કેટલાએક કેળવણી વિનાના મનુષ્ય પશુઓ
રત્નાકર સાગરને તળીયે રહેલા છુપા રત્નની જેમ
પડેલા હશે, તેઓની જ્યોતિ કદિ લોકોની આખને
તૃપ્તિ આપશે નહિ કેળવણીજ મનુષ્યને મનુષ્યત્વ
મેળવવાનો ખરેખરો એક માત્ર ઉપાય છે, તે મનુ
ષ્યને પાણીમા, ભુમીમા કે, આકાશમા જ્યા જાય
ત્યા આધિપત્ય આપે છે, અને બીજા જીવોની ઉપર
રાજત્વ અથવા નિયામકપણુ આપે છે, આથી એવો

ર થાય છે, અને વિશ્વાસ આવે છે કે, નારી
પણ કેળવણીના પ્રભાવથી પૃથ્વીમા દેવી ત
ઓળખાશે

પુંકળ માણસો સ્ત્રી જાતના ઉત્કૃષ્ટતા મા થા
ત્રીઓને કેળવણી આપવા ની જરૂરીયાત મા
નથી, તેઓને એટલુ જ પુછવાનુ કે, સાધારણ
મનુષ્ય જાતિમા દરેક પુરૂષ જ્યારે કેળવણીની
સિવાય એક પગલુ પણ આગળ વધી શકતા
, ત્યારે સ્ત્રી જાતિ શુ કેળવણી વગર તેઓના
ની જગાએ પહોચી શકશે ? પ્રાણી માત્રને
, પાણી, કસરત અને ઝાડોને જળ સિંચન વિગેરે
જરૂરનું છે, તેમ આત્માની ઉન્નતિને માટે શિક્ષણ
જરૂરનુ છે જો નારી જાતિ મનુષ્ય જાતિથી
ાર ન હોય, ધર્મ, અધર્મ, પાપ, પુણ્ય, દેવ, ગુરૂ

ધર્મ, પુરૂપ જાતિો જેના છે, તેનાજ જો નારી જાતિને પણ હોય, પુરૂપની પેઠે નારીને પણ એક આત્મા છે, એ જો સત્ય હોય, તો કેળવણી જેમ પુરૂષને લેની જરૂરની છે, તેમ નારીને પણ જરૂરની છે, તેમા કાઈ પણ સદેહ નથી પુષ્કળ મનુષ્યો સ્ત્રી જાતિને કેળવણી આપવી, એ પિંજરામા ગોધાયલા પક્ષીને પરમેશ્વરનુ નામ શીખડાવવાની પેઠે એક ખુશીનુ અથવા સુખનુ કામ ધારે છે, પરંતુ એ ખરેખર ખુશીનુ અથવા સુખનુ કામ નથી, તે એક મોટા કર્ત્તવ્ય કર્મનુ કામ છે તેની અવજ્ઞા કરવાથી મોટો દોષ લાગે છે સ્ત્રી જાતિને અન્ન જળથી રહિત કરીને મૃત્યુના મુખમા નાખવી, એ જો પાપ ગણાતુ હોય તો, કેળવણીથી વંચિત કરીને અર્થાત્ જ્ઞાનાજ્ઞા પ્ર માણે જ્ઞાનની આરાધનાથી વિમુખ કરીને તેઓને

દુઃખ, દુર્ગતિ અને પાપના મુખમાં નાખવી, તે સર્વ
કરતાં ભયંકર પાપ છે અનંત જ્ઞાનરૂપ મહા પુરુષો
પ્રસવનારી સ્ત્રીરૂપ કેળવણી લતાને અજ્ઞાનરૂપ અગ્નિ
સીંચન કરી વખત સુકાવી દેવી, એ કેવા અધમપણો
હેતુ છે? તે કહી શકાતું નથી હાલ પૂર્વીની હા-
લ કે આશ્ચર્યકારક કેળવણીની ઉન્નતિના સમય છે,
જેમાં આપણને આપણા પ્રાચીન સમયનું આછું
આછું દર્શન થવાનો અનુભવ સ્મરણમાં આવે છે,
તે સમયે ભરતખંડના વીર પ્રભુના પ્રભાવિક પુત્રો
નારી જાતિને કેળવણી આપવાની વિશેષ જરૂરીયાત
જોતા નથી, એ ઘણા ખેદની વાત છે અનુચિત મત
આ લેખોની ગણના થયેલી છે, એવી અવિદ્યા
અજ્ઞાન અંધકારમાં અથડાય, અને વિદ્વાન આગેવાનો
તટસ્થ ઉભા રહી તેમનું નિરીક્ષણ કરે, એ ઘણું
શોચનીય છે

જૈન સ્ત્રી કેળવણી કેવી રીતે આપવી જોઇએ!

પ્રાચીન સ્ત્રી કેળવણી તરફ જોતાં અને અર્વાચીન સ્ત્રીજાતિના શિક્ષણની આવશ્યકતા કેટલી છે, તે વિષયમાં હવે કાંઇ સંદેહ રહ્યો નથી હવે કેવું શિક્ષણ તેઓને આપવું જોઇએ, અને કેવી કેળવણી તેઓની પ્રકૃતિને વિશેષ અનુકૂળ છે, તેના વિષયમાં હવે આપણે વિચાર કરવો જોઇએ

જૈન સ્ત્રી કેળવણી સામાન્ય અને વિશેષ એવા બે પ્રકારની છે તેમાં સ્ત્રી કેળવણીના ધાર્મિક અને સાંસારિક એમ બે પ્રકાર સાથે તે મળે છે જે શિક્ષણથી આત્માની વૃત્તિઓ ખીલે અને વધે અને તેને લઇને ધર્મની ઉન્નતિ, જીંદગીનું સાફલ્ય અને પરલોકનું કલ્યાણ પ્રાપ્ત થાય, તે વિશેષ સ્ત્રી કેળવણી

છે આ કેળવણીમા આત્મા કે ધર્મ સબધી વિચાર કરવાના હોય છે આત્મા શુ છે? બુદ્ધિ, વિવેક, અને હૃદયની વૃત્તિઓ શી વસ્તુ છે? આત્માને ઉન્નતિએ લાવનારા કયા ગુણો છે? ધર્મ શુ છે? ધર્મનું સ્વરૂપ કેવુ છે? દેવતત્વ, ગુરૂતત્વ અને ધર્મતત્વ શુ કહેવાય? સમ્યગ્ દર્શન, સમ્યક્ ચારિત્ર અને સમ્યગ્ જ્ઞાન કોને કહેવાય? વિગેરે વિચાર કરવાનું જેમા આવે તે વિશેષ સી કેળવણી કહેવાય છે આ કેળવણી ધર્મની હોવાથી પ્રધાન છે ધર્મરૂપ રાજ્યનો ઇતિહાસ જોવાથી જણાય છે કે, ભારતભૂમિમા જૈન ધર્મ વીરોએ જે કાર્ય કર્યા છે, અને આત્માને સિદ્ધિ ગતિએ પહોચાડ્યો છે, તેવા બીજાઓએ કરેલ નથી. અનેક અનેક ઉથન્ન પાથન્ન થઇ ગયા, પરધર્મિઓના ઘણા હુમનાઓ આવતા ગયા, તથાપિ જૈનધર્મ અ

આદિ ભાગમાં [illegible] છે, તે ધર્મની મહત્તા [illegible] છે [illegible] હતા કે, ધર્મ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ધર્મની [illegible] [illegible] સંબંધ [illegible], [illegible] નહિ [illegible] ર અહિંસા ધર્મની [illegible] કેળવણીમાં [illegible] રહી છે, [illegible] ધર્મની વિરોધ [illegible] કેળવણી [illegible] છે જાથી વિશેષ [illegible] ધર્મની કેળવણી સાથે મળે છે

બીજી સામાન્ય કેળવણી તે નીતિની કેળવણી છે. જો કે ધર્મ અને નીતિને સંબંધ છે, તથાપિ નીતિની એક શાખા ધર્મ ઉપર અને બીજી શાખા શુદ્ધ સાર તરફ પડે છે, પ્રમાણિકતા રાખવી,

વ્યવહાર ચોખ્ખો રાખવો, લેવડદેવડમા અક્કર રહેવુ, કાઇને આપેલા વચનનો ભગ ન કરવો, અગત્ય બો લવુ નહિ, બોલ્યા પછી ફરવુ નહિ, ધર્મ ક્રિયામા સાવધાન રહેવુ, છળકપટ ભરેલી ક્રિયા કરવી નહિ, બોટા આડબરથી ધર્મ કાર્ય કરવા નહિ, રાગ, દ્વેષ, અને ઇર્ષ્યાને લઇનેજ ધાર્મિક બનવુ નહિ, બીજાને બોટી આશા આપી પીડવો નહિ, કેવળ સ્વાર્થ ધરીને પ્રવર્ત્તવુ નહિ, લોભને વશ થઇ કુકર્મ કરવા નહિ, આ બધા કર્ત્તવ્યનો બોધ જેથી પ્રાપ્ત થાય, તે સામાન્ય કેળવણી કહેવાય છે

આ સામાન્ય અને વિશેષ બને પ્રકારની કેળવણી સ્ત્રીઓને આપવાની જરૂર છે નારી જાતિની સર્વથી મોટી દોલત હૃદય છે, તેથી તે હૃદયના સૌ દર્ય અને સદ્ભાવો કેવી રીતનું શિક્ષણ આપવાથી

ર્મે છે, તેમા ગાઈ પણ સન્દેહ નથી

અહિ ચાલતા વિષયમા જૈન સ્ત્રી કેળવણી
ના વિષય ચર્ચાય છે, જૈન સ્ત્રીઓ સ્વભાવથીજ ધા
ર્મિક હોય છે, તેમનુ હૃદય ધર્મની ભાવના તરફ વ
ધારે ખેંચાય છે. ધર્મના વિષયમા સુશિક્ષિત થવુ,
એની જૈન સ્ત્રી જાતિને કેટલી જરૂર છે, તેનું વર્ણન
કરવાને ભાષા સમર્થ થઈ શકતી નથી. જેઓ ઘોર
નાસ્તિકો અને ધર્મના દ્રોહી છે, તેઓ પણ અધાર્મિ
ક સ્ત્રીનો સગ કરવા ઇચ્છતા નથી પાપી પુરૂષો
પણ સ્ત્રીઓની મુખ છબીમા પુણ્યની જ્યોતિ જો
વાની ઇચ્છા રાખે છે પ્રાચીન કાળથી આર્યિકાઓ
ધર્મિષ્ટ ગણાતી આવી છે અર્વાચીન કાળે કેવળ ધ
ર્મિષ્ટ રખાય છે, પણ કેળવણીના અભાવથી તેઓ
નિસ્તેજ લાગે છે. હવે સઘળા અગ્રેસરોએ જૈન

એક વાર વિશ્વાસ ઉત્પન્ન ન થાય, તો પછી તે વજ્ર
લેપની જેમ હમેશા દૃઢ રહેવાનો. તેણીના કોમળ
હૃદયમાંથી એ અતુલ વિશ્વાસ કદિ પણ જનાર નથી.
નારીના નિર્મળ હૃદયમાં જો ઉપદેશે પ્રવેશ કર્યો,
અને તેથી શુદ્ધ સમક્તિ તેને પ્રાપ્ત થયું, તો પછી
એ ભાવનાનું સ્વરૂપ જુદુંજ બનશે, તેથી જિન
પ્રતિમાના દર્શન વખતે સુશિક્ષિત શ્રાવક રમણીની
આરાધના અને પ્રાર્થનાના ગંભીર અને સ્વર્ગીય
ભાવ અનુભવ કરી શકે તો, આ વિશ્વમાં નિરંતર
જિન પ્રતિમાની પુજા થયા કરશે, તેમાં કાંઇ પણ
સંદેહ નથી, એક જિન મંદિર બનાવવાના કરતા પણ
એક સ્ત્રી હૃદયમાં જિન પ્રતિમાનું પ્રેમ સિંહાસન
કેળવણી દ્વારા સ્થાપન કરવામાં વધારે પુણ્ય છે, અને
વધારે માંગલ્યકારી અનુષ્ઠાન છે, ઈરાદાથી તથા પુષ્પ_

કરે, અને શ્રાવક કુળમા જે રમણી રત્નો કાળે કાળે આ પૃથ્વીમા થઇ ગયા છે, તેઓની ચરિતાવળી વાચીને પોતે મન, વચન, અને કાયાથી તેઓના જેવી થવાનો યત્ન કરે. અમારી કહેવાની ઇચ્છા એવી નથી કે, નારી જાતિએ ધર્મનો પોશાકજ પહેરવો, ધર્મમા ઉપદેશ કરવા સંસારના મોટા કર્તવ્યનો ત્યાગ કરીને જીભથી સર્વદા તે જિન ભગવતનુ નામ ઉચ્ચારણ કરે, ધર્મની ધ્વજા ઉપાડીને લોકોની આખ ખેચે, ધર્મને જનમંડળની ઉંચી પાયરીએ લઇ જાય, રાત દિવસ ધર્મના વિષયનીજ વાત કરે, સર્વ પ્રસગે ધર્મની વાત કરીને પુણ્યની એક પવિત્ર મૂર્તિ ધારણ કરે, એવી અમે ઇચ્છા રાખતા નથી અમારી ઇચ્છા એ છે કે, ધર્મ વિષયમા જૈન બાળા ઓને એવુ સંગીન શિક્ષણ આપવુ જોઇએ કે, ધર્મ

[illegible] છે, અભિમાન અને પ્ર[illegible]
[illegible], પોતાની પ્રીતિના પ્રતાપ [illegible]
[illegible], તેઓને [illegible]
[illegible] અખુટ પરાક્રમની એક પીડ[illegible]
વજ તરીકે [illegible]

આપ જાણ્યું જોઈએ કે, સંસારના શોક, ર[illegible]
તાપ, અને દુખ વેળાએ ખરેખર તેઓજ માત્ર [illegible]
સહાય છે મનુષ્ય જીવનના કાંટાળા વિકટ માર્ગ[illegible]
ખરેખર તેઓજ એક હતા, અને મિત્ર છે. શોક [illegible]
ખના કારૂણ સમયમાં સંસારના પુષ્કળ જાતના [illegible]
બાબતોમાં આકુળવ્યાકુળ થએલા, અને વેપાર રોજગ[illegible]
સંબંધી વિચારના જાળમાં ગુંચવાએલા પુરૂષ[illegible]
ધાર્મિક કેળવણીવાળી સ્ત્રી જે શાંતિ આપે છે, તે શાંતિ
અવર્ણનીય છે, ભોળા હૃદયની ભામિનીઓના હૃ[illegible]

મા એ ધર્મનું શિક્ષણ થયુ હોય તો, તેઓના
લને સત્ય બનાવી નથુ ઊતિ ઘણા અમૂલ્ય રસમા
અમ થાય છે, એટલું જ નહિ, પણ બદલે
, બાદુઓના કોઈ પ્રકારના પાપના કલંકથી તે રહિત
થતિ થવું નથી, તેવું દરક ન થાય, તે માટે
એને શાન શિક્ષ પેઠે [illegible] ની પેઠે અમલ કરવું
છે સમાજમા નારીજાતિનું ખ ામ કરવા માટે
લી અજાની સ્ત્રીઓ વિસ્તારેલી હોય છે, કેટલાક
થાપી ભરેલા માં ઉપરથી તેઓને આવડું પડે
, તેઓ વિચાર કરવાથી કેવું ચિત્ત આનથી કપાય
માન ન થાય ? જો ધર્મ વિષયમા માતક કન્યાઓને
આસ્વચ્છથીજ પરિપક્વ કેળવણી નહિ આપવામા
આવે, જો તેઓના કોમળ હૃદયને ધર્મની કેળવણીથી
પવિત્ર અને દૃઢ કર્યાં ન હોય તો, પછી તેઓ જીવ

રાખી શકે ? આ પ્રમાણે કે
નવણીથી ઘણા ફાયદા થાય
તેઓને સાદાઈક કેળવણી
રિક કેળવણીમાં વાચન અને ઉ
આપી, તેઓને માતપિતા તરફ !
વળી જોઈએ તે સાથે સાધર્મિ વાત
સંપાદન થાય, તેવા વિષયો તે
કરાવવા જોઈએ. માતાપિતાની
રીતે જણાવે તેવી કવિતાઓ
સ્થાપવી જોઈએ તે સિવાય આ
કૂલ એવા કેટલાએક ઉદ્યોગ કળા
શીખવવા. સંગીત, ચિત્રકળા અ
સુન્દિના પાઠો પણ તેઓને કરા

જાતિના હૃદય સૌંદર્યના સંપાદનને માટે ભાવના સમ
યના વિચારને લઇ ગાયન કળા પણ તેમને ઉપયોગી
થઇ પડે છે ગાયન અને ચિત્ર વિદ્યા મધુરતાના સુ
દર ઝરણા છે. સંગીત વિદ્યા એ મનુષ્ય જાતિને આ
નંદનુ સ્થાન છે. ભકિત રસમા જો તેનો ઉપયોગ
થાય તો, મનુષ્યને તે ધર્મની અસર ઘણી સારી કરે
છે. ગાયન, હૃદયના ઉંડા ભાગમા પ્રવેશ કરેછે બુદ્ધિ
અને વચન જ્યા પ્રવેશ કરી શકતા નથી, ત્યા ગાય
નનો પ્રવેશ થઇ શકેછે. સંગિત વિદ્યા મણિ, મંત્ર
અને મહૌષધીના કરતા પણ હૃદયને વશીકરણ કર
વામા વધારે સમર્થ થાય છે. તે સંગીત જો સુંદરીના
કંઠમાથી પ્રગટ થાય તો, એ કેવી રીતે વધારે આશ્ચ-
ર્યકારક બનેછે. સ્રીઓ કુદરતી રીતે મધુર ભાષિણી
હોય છે અહિ એટલી સાવચેતી રાખવાની છે કે,

નહિ [illegible], આ તો અનુભવથી કેળવણી
આપણી [illegible] સંપ્રદાયમાં કેવી રીતે રહેવું,
શાક, સામાન, [illegible], લેવા આવે ત્યારે કેવી રીતે
રાખવી અને કેવી રીતે વર્તવું? [illegible]
દુધમાં [illegible], [illegible] પ્રતિમા સમાજની તે
ઓની જરૂર છે, એ તેમની માતૃશ્રીમાં કેળવણી
દ્વારા કરાવવું જોઇએ.

જૈન શાસ્ત્રકારોએ ગૃહસ્થના સામાન્ય ધર્મમા વિવેચન કરી લખેલું છે અને તેઓ ગૃહ ધર્મના કર્ત્તવ્ય તરીકે ઉપદેશ આપે છે ગૃહસ્થના સર્વ કર્ત્તવ્યનો સાર પરાર્થે ચિંતામાજ છે, એમ તેઓ જ જણાવે છે આ ઉપરથી સિદ્ધ થાય છે કે, ગૃહસ્થના કર્ત્તવ્ય શિવાય નારીનું બીજું કર્ત્તવ્ય પણ છે ખાવાની વસ્તુઓ તૈયાર કરવી, ચાકરની ઉપર શાસન કરવું,

મચા કુટુબના મ ણસ તરફ નજર નાખવી, પ્રજાની ઉપર પ્રેમ ગખવો, દુ ખી માણસોની ઉપર દયા લાવવી, તેઓને સાત્વના આપવી, અને બને તેટલી સહાય આપવી, તેજ આવિકા પદેખરી ગૃહિણીના નામને લાયક થઇ શકે છે. ગૃહ ધર્મનુ પાલન તેનાથીજ થઇ શકે, કે જે કુટુબના સર્વ માણસના કર્ત્તવ્યના માર્ગ બતાવવામા અને તેઓની કુદરતની ઉન્નતિ તરફ આણવામા સમર્થ થાય પરંતુ જો પાતે પરિપક્વ રીતે કેળવણી ન લીધી હોય તો, એ શુ કદિ બનવાનો સભવ થાય ? જ્ઞાન જ્યોતિથી દૂર રહેલી માતા કદિપણ માતૃ ધર્મનુ પરિપાલન કરી શકતી નથી પત્ની પણ કદી પત્ની ધર્મની અધિકારિણી થતી નથી તેથીજ આપણે ઇચ્છવુ જોઇએ કે, આપણી સ્ત્રીઓની માનસિક વૃત્તિયો જ્ઞાનના દૃઢ

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ારતી હતી, સાર્ડ બેન, કર્મ પ્રથાના પરસ્પર
ો પુછતા હતા પુત્રવધૂ સાસુ પાસેથી કર્મનુ
સ્વરૂપ જાણતી હતી, લઘુવયના શિશુઓના મુખ
ાંથી નવકાર મંત્રના સોનેરી ઉચ્ચાર થતા હતા,
ગૃહનુ માર્જન કરતી એક બાલિકા મધુર સ્વરે દિન
શિક્ષાના ગીત ગાતી હતી.

આ શ્રાવક કુટુંબનુ સુખ કેવુ હશે ? તેની મ
નોવૃત્તિમા કેવો આનદ આવતો હશે ? પ્રાચીનકાળે
આવા સૈકડો કુટુંબો ભરત ખડ ઉપર વસતાં હતા.
જૈન બાળાઓ સર્વ પ્રકારની કેળવણી મેળવી મનુ
ષ્ય જીવનને કૃતાર્થ કરતી હતી શ્રાવકના ઘરમા જ્ઞા
નનીજ ઉપાસના થાતી હતી, જ્ઞાન વિનાનુ માનવ
જીવન પશુવત ગણાતુ હતુ. કોઇપણ બાળિકા નિર
ક્ષર રહેતી નહતી, માતાપિતા-વેવીશાળ થતી વખ

શિક્ષણથી પરિપક્વતાને પ્રાપ્ત કરે, અને તેઓ પોતાના સ્વામી અને પુત્રોને ધર્મ અને સંસારના કાર્યમા મદદ આપવામા સમર્થ થાય સુશિક્ષિત શ્રાવિકા માતા બની હોય, તેને સુશિક્ષિત શ્રાવક પતિનો યોગ થયો હોય, તે વખતે તે વિદ્વાન્ દંપતિના સુખનો અનુભવ સ્વર્ગીય છે, તે શ્રાવકના સંસારના સુખની સીમા છે. જૈન યુવતિઓ જો કેળવણી લઈ સંસારના વિશાળ ક્ષેત્રમાં પેસે છે, તો તેઓ કેવો આનંદ, કેવો ધર્મ સંપાદન કરે ? તે વાણીથી કહિ શકાય તેમ નથી. એક વિદ્વાન્ જૈન કવિ આનંદના સરસ્વતી કુટુંબનું વર્ણન કરતા લખે છે કે, સંપૂર્ણ શિક્ષણને પ્રાપ્ત થયેલા શ્રાવકનું ગૃહ સ્વર્ગના જેવું દેખાતું હતું. એક તરફ તેની પત્ની સુશીલ શ્રાવિકા પોતાના પુત્રોને અને પુત્રીઓને ધર્મનો સ્વાધ્યાય

કરાવતી હતી. ભાઈ બેન, કર્મ ગ્રંથોના પરસ્પર પ્રશ્નો પુછતા હતા પુત્રવધૂ સાસુ પાસેથી કર્મનુ સ્વરૂપ જાણતી હતી, લઘુવયના શિશુઓના મુખ માંથી નવકાર મંત્રના તોતળા ઉચ્ચાર થતા હતા, ગૃહનુ માર્જન કરતી એક બાલિકા મધુર સ્વરે હિત શિક્ષાના ગીત ગાતી હતી.

આ શ્રાવક કુટુંબનુ સુખ કેવુ હશે ? તેની પ્રમોદવૃત્તિમા કેવો આનંદ આવતો હશે ? પ્રાચીનકાળે આવા સૈકડો કુટુંબો ભરત ખંડ ઉપર વસતાં હતા. જૈન બાળાઓ સર્વ પ્રકારની કેળવણી મેળવી મનુષ્ય જીવનને કૃતાર્થ કરતી હતી. શ્રાવકના ઘરમા જ્ઞાનનીજ ઉપાસના થાતી હતી, જ્ઞાન વિનાનુ માનવ જીવન પશુવત્ ગણાતુ હતુ. કોઇપણ બાલિકા નિરક્ષર રહેતી નહતી. વાગ્દાન-વેવીશાળ થતી વખ

તેજ બ્રહ્મ વિદ્યા જાણતી હતી. આજ શ્રાવ
ક ને શ્રાવિકા વિચાર-બાજુ જોઈ મનુજ નહિ. પ
ત્ની પતિના તમામ સર્વ કાર્યમાં સહાય આપતી હતી
નાની બયના શિશુઓની પ્રથમ માતાજ શિક્ષક હતી;
જ્યારથી બાળકો બોલતા શીખતા ત્યારથીજ માતા
ની શિક્ષા મેળવતા હતા. નવરાશની વખતે ઘરના
આગળામાં શિશુસમાજ એકઠો કરી માતા તેમને
બોધ આપતી હતી વિનય, ભક્તિ, પ્રેમ અને ધર્મ
ના પાઠો સુશિક્ષિત શ્રાવિકા માતા તેમને શીખવતી
હતી જૈન પાઠશાળા કે લેખશાળામાં દાખલ થતા
પહેલા બાળક સંતાનો માતાની આગળથી ઘણું
ખરૂં જ્ઞાન સંપાદન કરતા હતા માતાએ શિક્ષા આ
પેલ બાળક પિતાને જોઈ બે હાથે પ્રણામ કરતો,
ભાઈ બેનની સાથે વિનયથી વર્તતો, અને જિનમ

: કે ઉપાશ્રયમા જતો ત્યારે, દેવવંદન અને ગુરૂ-
ાન કરતો હતો એક વખત એવો સુંદર સમય,
ર પ્રજામા પ્રવર્તતો હતો ઘરોઘર શ્રાવકોના કુટુ-
મા સ્ત્રીકેળવણીનો વિજયનાદ થઇ રહ્યો હતો, વિ-
ન અને વિદુષી એ બન્ને વિશેષણ પ્રત્યેક જૈન
;બમા લાગતા હતા એવો પુન સમય ક્યારે આ
ા ? અજ્ઞાન અંધકારમા અથડાતી શ્રાવક અબ-
ાઓનો ઉદ્ધાર ક્યારે થશે ? જૈન શાસનરક્ષક જૈન
જા ઉપર કૃપા કરો, કે જેથી શ્રાવિકાઓમા જ્ઞાન
બુદ્ધિ પુન પ્રાપ્ત થાય

સ્ત્રી કેળવણી વિના થતા અશુભ ફળ

જૈન પ્રજા પોતાના હૃદયમા વિચાર કરે અને
ી કેળવણીના મહા માર્ગ સર્વ સ્થળે ખુલ્લા કરે, તે

માટે સ્ત્રીકેળવણી વિના શુ શુ માઠા ફળ થાય તેનો હવે વિચાર કરીએ. સર્વને વિદિત છે કે, હૃદય સ્વભાવથી ભોળુ, કોમળ અને અદ્ધ હોય તેના હૃદયને કવિઓએ મીણની ઉપમા આપેલી મીણમા જેમ ગમે તે છાપ પડી રહે, તેમ સ્ત્રી યમા ગમે તે વિચારની છાપ પડે છે, અજ્ઞાન સ્થામા રાખેલી સ્ત્રીઓ કુમાર્ગે દોરાઈ જાય છે. તે શરીરમા વિકારોનુ પ્રબળ હોવાથી તે સારાસા વિચાર કરતી નથી, અને કેળવણીને અભાવે તે તેવા વિચાર કરવાની શકિત પણ હોતી નથી આ અજ્ઞાન અવસ્થામા રહેલી સ્ત્રીઓ અનેક કુકર્મ વાને પ્રવર્ત્તે છે. વિદ્વાન્ મહારાજા ભર્તુહરિએ પોતા અનુભવ ઉપરથી સિદ્ધાંત કર્યો છે કે, " अनृत हसं माया " એ શ્લોકમા તે સુજ્ઞ રાજા, સ્ત્રીઓ

ભાવિક દોષનું દર્શન કરાવેછે ' અસત્ય, સાહસ,
' ઇત્યાદિ સ્ત્રીઓના સ્વભાવિક દોષ છે આ
સ્ત્રીઓને અજ્ઞ રાખવાથી પ્રગટ થાય છે કેળ
ી એ કલ્પવતા અને કામધેનુ છે એ દિવ્ય સ્ત્ર
ી દેવીની જેમ ઉપાસકના મન વાંછિત અર્થને પૂરા
છે. તે પોતે સ્ત્રીજાતિ હોવાથી પક્ષપાત કરતી
તેમ, પોતાની જાત સ્ત્રીઓને વધારે રૂપ આપે
, અને વધારે ખીલી નીકલેછે કેળવણીના સુદર
શાક પેહેરનારી નારીઓ તેમના ગૃહસ્થ સારમા દેવી
પી નીકળે છે, તેના દાખલાઓ સૈકડો જેવામા આવેછે
ંનાડ, અમેરિકા, જાપાન અને બીજા દેશોની સ્ત્રી
ઓનો ગૃહસંસાર સ્ત્રી કેળવણીથી થ ીઆતો જેવામા
આવેછે હિંદુસ્તાનમા પણ પારસી, નાગર અને
બીજી જે જાતિમા સ્ત્રીકેળવણી જ્યા અપાય છે, ત્યા

મારે સ્ત્રીકેળવણી વિના શુ શુ માઠા ફળ થાય
તેનો હવે વિચાર કરીએ સારી રીતે વિદિત છે કે,
હૃદય સ્વભાવથી ભોળુ, કોમળ અને અજ્ઞ હો
તેના હૃદયો કવિઓએ મીણની ઉપમા આપેલી
મીણમા જેમ ગમે તે છાપ પડી રહે, તેમ સ્ત્રી
યમા ગમે તે વિચારની છાપ પડે છે, અજ્ઞાન
સ્થામા રાખેલી સ્ત્રીઓ કુમાર્ગ દોરાઈ જાય છે.
શરીરમા વિકારોનુ પ્રબળ હોવાથી તે સારાસા
વિચાર કરતી નથી, અને કેળવણીને અભાવે તે
તેવા વિચાર કરવાની શક્તિ પણ હોતી નથી અ
અજ્ઞાન અવસ્થામા રહેલી સ્ત્રીઓ અનેક કુકર્મ
વાને પ્રવર્તે છે વિદ્વાન્ મહારાજા ભર્તૃહરિએ પોત
અનુભવ ઉપરથી સિદ્ધાંત કર્યો છે કે, " अनृतं
हसं माया " એ શ્લોકમા તે જુઠ્ઠ શાઠ્ય, સ્ત્રી

ત્ાવિક દેખવું દર્શન કે વિછે ! અસત્ય, સાહસ,
! ઇત્યાદિ સ્ત્રીઓના સ્વભાવિક દોષ છે આ
સ્ત્રીઓને અક્ષ શીખવાથી પ્રગટ થાય છે તેમ
! એ કલ્પવલ્લી અને કામધેનુ છે એ દિવ્ય સ્વ
! રૂપીની પેઠે ઉપાસકના મન વાંછિત અર્થને પુરા
ક છે તે પોતે સ્ત્રીજાતિ હોવાથી પક્ષપાત કરતી
ય તેમ, પોતાની જાત સ્ત્રીઓને વધારે ફળ આપે
અને વધારે ખીલી નીકળેછે. કેળવણીના ગુણ
થાક પહેરનારી નારીઓ તેમના ગૃહસ્થ સારમા દેવી
ખીલી નીકળેછે, તેના દાખલાઓ સેંકડો જોવામાં આવેછે.
ઇંગ્લાંડ, અમેરિકા, જાપાન અને બીજા દેશોની સ્ત્રી
ઓનો ગૃહસંસાર સ્ત્રી કેળવણીથી સુધરેલો જોવામા
આવેછે હિંદુસ્તાનમા પણ પારસી, નાગર અને
ઓછી જે જ્ઞાતિમા સ્ત્રીકેળવણી જ્યાં અપાય છે, ત્યા

આખરે શોકના સંતાપની ભોગ થઇ પડે છે, તે
કર્મયોગે વંધ્યાપણું થાય, અથવા સંતતિ મરણ
વિશેષ થાય, તો તે કેળવણીને અભાવે મંત્ર સાધ
દોરા ધાગા વિગેરે કરાવવા બાઇ ગોરણીઓના ઉપા
શ્રયમાં અથડાયા કરે છે, અને નિંદવા યોગ્ય કૃ
ત્ય કરવા તત્પર થાય છે

આ ઉપરથી એવો સિદ્ધાંત થતો નથી કે, કેળ
વણી પામેલી સ્ત્રીઓ સર્વે સતીજ હોય છે, પણ અ
પવાદ રીતે કોઇ સ્થલે તેમ બનતું હશે તથાપિ પ્રા
યે કરીને ઉત્તમ પ્રકારની કેળવણી સ્ત્રીઓના હૃદયને
વશ કરી શકે છે ઉત્તમ પ્રકારની એમ કહેવાની
મતલબ એવી છે કે, ધાર્મિક કેળવણીની સાથે સાં
સારિક કેળવણી આપવામાં આવે, તે ઉત્તમ પ્રકારની
કેળવણી છે, માત્ર સંસારિક કેળવણી મેળવે અને

ધાર્મિક કેળવણીથી વિમુખ રહે, તો તે કેળ
વણી ઘણે ભાગે વિપરીત પરિણામ લાવે છે ધર્મ
વિનાની કેળવણી તે શુષ્ક કેળવણી છે અને તે સ્ત્રી
ઓના વિકારોને વધારવાના સાધનો તરફ વળે છે.

તેવી કેળવણીનુ પરિણામ ભયંકર આવે છે.
ધર્મ વિનાની કેળવણી પ્રાપ્ત કરનારી કેટલીએક
સ્ત્રીઓ બીભત્સ ભાવવાળા નાટકો, નિર્લજ નૃત્ય
ગાયન અને બીજી જાતની ગમત ગમત તથા ફક્કા
મશ્કરી અથવા દુરાચારી લોકોના પ્રસંગમા આવે
તો, તેઓના હૃદયને તે ચપળ કરે છે અને વિચાર
ના વિકારને ઉત્પન્ન કરી નીતિનો ભંગ કરે છે પણ
જો ધર્મ પૂર્વક કેળવણી સંપાદન કરી હોય તો, તે
કુલ દીપીકા આવક સુંદરી કદિ પણ અનીતિને માર્ગે
અટેજ નહિ, તેણીના પવિત્ર હૃદયમાં દુરાચારની

પોતાના પરિશિષ્ટ પર્વમા એક જાણવા જેવો આપે છે તે " નૂપુર પંડિતા " ના નામથી પ્રખ્યાત છે, કે ભણતર વિનાની અને સ્રી ધર્મને નહિ જાણનારી એક સોનારણ કેવા ચાતુર્યથી વ્યભિચાર કરે છે, અને પાછી તે પોતાને સતી તરીકે ઓળખાવે છે, એ વૃત્તાંત પરિશિષ્ટ પર્વમા એ મહાનુભાવે આબેહુબ વર્ણવ્યો છે. છેવટે એ દુરાચારણી સ્રીને પરલોકમા અતિ કષ્ટ ભોગવવા પડ્યા છે એવા એવા અનેક દ્રષ્ટાંતો જૈન સાહિત્યમા પુષ્કળ આપ્યા છે. અને સ્રી કેળવણીથી થતા લાભ પણ ઠેકાણે ઠેકાણે દર્શાવ્યા છે

જૈન વનિતાઓને વિનંતિ.

જૈન માતાઓ, અને બહેનો ! તમે તમારા હૃદય ક્ષેત્રની ચડતી કરવામા યત્નશીલ થાઓ, પૂર્વની

કગનો સુશોભિત પોશાક છે શરીરનું સૌન્દર્ય માન
સિક આદર્શની ઉપર વધારે આધાર રાખે છે નારી
જાતિની આગળ એટલીજ વિનતિ કરવાની છે કે
તેઓના હૃદય ખીલાવ્યાથી અને શોભિત થવાથી ઘરે
ણા વગર પણ તેઓનું શરીર અપૂર્વ સુંદર અને અ
પૂર્વરૂપે સુશોભિત લાગે છે કે નહિ, તે તેઓએ તેની
પરીક્ષા કરીને જોવું જોએ

પ્રિય બહેનો! એક વિદ્વાન્ સ્ત્રીએ કહ્યું છે કે, "સુ
ન્દરીઓ બહારની ખુબસુરતી અને બાહ્ય ના ભૂષ
ણને શા માટે ચાહે છે? તેનું કાંઇ કારણ સમજાતું
નથી અમને તો એવો અનુભવ છે કે, સ્ત્રીઓ ખરી
કેળવણી મેળવે, જે કેળવણી, જ્ઞાન અને ધર્મના ઉ
પર સ્થાપેલી છે, તે કેળવણીથી વિભૂષિત થાય, તો
પછી બાહેરની શોભા અને બાહેરના ઘરેણાંની (

માથી મળી આવે છે, જે તમારે હૃદયથી મનન કર વા લાયક છે

વસંતપુર ગામમાં 'કાન્તિદાસ' નામે એક જૈન ગૃહસ્થ રહેતો હતો તને 'ભાનુમતી' નામ એક સ્ત્રી હતી, તેને નવ પુત્રો અને 'રચના' નામે એક સુ ર પુત્રી હતી ર ના બાલ્ય વયથી ચપળ, અને બુદ્ધિશાળી હતી પૂર્વ કર્મના ઉ ની તેણીને અભ્યાસ કરવાની ઉત્કંઠા થતી હતી કાન્તિદાસનુ બધું કુટુંબ ધર્મ ને અભણ હતુ કાન્તિદાસ પોતે સાધારણ વાંચવા લખતા શીખેલો, પણ તે ઉપર તેની પ્રીતિ ન હોવાથી તદન તે પણ ભુલી ગયો હતો સાધારણ વેપારીને ત્યાં ઉઘરાણીની નોકરી કરતો હતો તેનામાં ઉઘરાણી મળવવાની સારી કળા હતી, ઘણા વેપારીઓ તેને નોકર રાખવાને આતુર

હતા, તેથી તે અનુક્રમે આઠ વિગામા સુગી હતે
તેના નવ પુત્રો ગણા પિતાની ઉપેક્ષાથી અભણ
રહ્યા હતા ભાનુમતી પણ કાણા અને ને કુદી મા
રેતી હતી, આવી તમતાપુ મા મતિ રાનુ કુટુબ
મુ. કુટુમ તરીકે ગોળખાતુ હતુ ગામના લોકો
કાતિ ાસને મૂર્ખ ાસ કહીને બોલાવતા હતા

જૈન ધર્મી લોકામા પણ અજ્ઞાનતાને લઇ તેની
અવજ્ઞા થતી હતી તેના કુટુમ્બના માણસોની લોકો
હાસી કરતા હતા કારણ તેમને નવકાર મત્ર પણ
આવડતો નહતો તેના છોકરાઓ દેરાસરમા દર્શને
આવે, ત્યારે સરખી વયના શ્રાવક કુમારો તેમને ન
વકાર મત્ર પુછતા, અને તે પણ પુરો ન આવડે,
એટલે તેમને ધિક્કાર આપતા હતા

આવા મુર્ખ કુટુબમા 'અહંતો' —

એ સુકન્ની [illegible] કેનારો કરતી હતી, ત્યા કાન્તિ[illegible]
[illegible] ની [illegible] નાખો જેથી જણાવ્યુ-અને
[illegible] નાખ્યો છે, તે [illegible]નો અર્થ
કે [illegible] પાસે [illegible]વ્યો, અને તેમ
[illegible] મને ઘણા અફસોસ થયો છે

દેરાવનગરમા પ્રેમદાસ નામના એક જૈનગૃહસ્થનો
રાજચન્દ્ર નામે એક સુંદર પુત્ર છે તે કુળવાન અને
વિદ્વાન છે તે પ્રેમદાસ ઉપર મેં ચંદનાના વિવાહ-
માટે પત્ર લખી એક માણસને મોકલ્યો હતો તેના
ઉત્તરમા તે લખે છે કે, તમે કુળવાન છો, પણ તમારૂ
કુટુંબ [illegible] કહેવાય છે, તેથી તમારી પુત્રી ચંદના
પણ મૂર્ખ હશે મારો પુત્ર રાજચંદ્ર વિદ્વાન છે, તેની
સાથે મૂર્ખ કન્યાનો સંબંધ કરવાને અમારી ઇચ્છા
નથી, તમારા કુટુંબ વિષે તપાસ કરતા અમારા

[illegible]

પછી આચાર્યે તેનો નીચે પ્રમાણે અર્થ કર્યો

"આ સુંદર વન છે, તેનો કેટલોક ભાગ મદોન્મત્ત હાથીઓએ છેદી નાખ્યો, કેટલોક ભાગ હીમ—બરફથી બીજાઓના લોકોએ છેદી નાખ્યો; અને બાકીના ભાગ ગ્રીષ્મ ઋતુના સૂર્યના તીક્ષ્ણ કિરણોએ બાળી નાખ્યો. હવે તેના એક ખૂણામાં વારંવાર ખુશબોથી દિશાઓને સુગંધ આપતી એક લવિંગની લતા બાકી રહેલી છે, તે દાવાનળથી બળે છે. અહા! કેવું કષ્ટ?

કાલિદાસ કમળાની શ્લોક વાચવાની ઢબ અને
અર્થ કરવાની યુક્તિ જોઇ પ્રસન્ન થયો. સ્ત્રી કેળવ
ણીના મોટા મહિમાનો ખ્યાલ તેના હૃદયમા આવ્યો,
અને પોતાનાં સંતાનને એ લાભ આપ્યો નહિ તેને
માટે પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો

થોડીવારે કાલિદાસે કહ્યું, બહેન કમળા! આ
શ્લોકનો ભાવાર્થ શો હશે? કમળા વિનયથી બોલી–
કાકા! આ અન્યોક્તિ છે, તેનો ભાવાર્થ કેળવણી ઉ
પર લાગુ પડે છે તે આ રીતે–જેમ કોઇ કુટુંબ કે
ળવણી વિનાનું હોય, તે અનેક રીતે હાનિ પામેછે
અજ્ઞાનીઓ અનેક જાતનાં કષ્ટ ભોગવે છે, તેઓ બધાં
સીદાઇ જાય, પણ તેમાં કોઇ બુદ્ધિમાન સ્ત્રી કે જે
નામા બુદ્ધિની ખુશબો પ્રસરતી હોય, પણ તેને તે
કુટુંબનો ધણી કેળવણી આપે નહિ, તો પછી તે

[illegible]

પછી કમળોના [illegible] નમાર અર્થે કહે

[illegible] આ૬ સુંદર [illegible] છે, તેના કેટલાક ભાગ મ
રા મન હાથીઓએ છેદી નાખ્યા, કેટલાક ભાગ
હીમ—જ રૂથી પીળાના પાંદડાંઓ છેદી નાખ્યો,
અને બાકીના ભાગ બીજા રૂતુના સૂર્યના તીક્ષ્ણ કિ
રણોએ બાળી નાખ્યો. હવે તેમાં એક ખુણામાં
વારંવાર ખુશબોથી દિશાઓને સુગંધ આપતી
એક લવિંગની લતા બાકી રહેલી છે, તે દાવાનળ
થી બળે છે. અહા! કેવું કષ્ટ?

કાલિદાસ કમળાની શ્લોક વાચવાની છટા અને અર્થ કરવાની યુક્તિ જોઇ પ્રસન્ન થયો. સ્રી કેળવણીના મોટા મહિમાનો ખ્યાલ તેના હૃદયમાં આવ્યો, અને પોતાના સંતાનને એ લાભ આપ્યો નહિ તેને માટે પશ્ચાતાપ કરવા લાગ્યો.

પાછીવારે કાલિદાસે કહ્યું, બહેન કમળા! આ શ્લોકનો ભાવાર્થ શો હશે? કમળા વિનયથી બોલી-કાકા! આ અન્યોક્તિ છે, તેનો ભાવાર્થ કેળવણી ઉપર લાગુ પડે છે. તે આ રીતે-જેમ કોઇ કુટુંબ કેળવણી વિનાનું હોય, તે અનેક રીતે હાનિ પામેછે. અજ્ઞાનીઓ અનેક જાતના કષ્ટ ભોગવે છે, તેઓ બધાં શીદાઇ જાય, પણ તેમાં કોઇ બુદ્ધિમાન્ સ્રી કે જેનામાં બુદ્ધિની ખુશબો પ્રસરતી હોય, પણ તેને તે કુટુંબનો ધણી કેળવણી આપે નહિ, તો પછી તે

વૃદ્ધી પડતો નથી તે રાજમહેલને ટેકો આપી દિ શે દીપાવે છે પ્રાચીન આર્ય ભૂમિમા તેવી રીતે પ્રત્યેક ગૃહ સસાર દીપતા હતા. કેટલાએક તો સર સ્વતી કુટુબ નામથી ઓળખાતા હતા લઘુવયની બાલિકાઓ આર્યોના આગણામા રમતી રમતી નીતિ અને જ્ઞાનના ગીતો ગાતી હતી અહા! તે સમય હવે ક્યારે આવશે?

જ્યા બોધ પામેલી બાળાઓને આધારે ગૃહ વ્યવસ્થા ચાલતી હોય, તે ગૃહની ઉન્નતિ કેવી થાય? તેનુ વર્ણન થઇ શકે તેમ નથી, સસારની શોભા, સસારની સાર્થકતા અને સસારનુ પૂર્ણ સ્વરૂપ ક્યારે દેખાય? તેનો જો સૂક્ષ્મરીતે વિચાર કરશો તો, આપણને માલુમ પડશે કે, ગૃહ સસારમા સ્ત્રીઓ કેળવણી પામેલી હોવીજ જોઇએ, પ્રબુદ્ધ પ્રમદાઓના

કેળવણીમા ઉછરતી પ્રજાને પ્રબુદ્ધ કરવાનુ સાધન સ્ત્રીઓજ થઈ પારણામા સુતા સુતા બાળકોને હાલરડા ગાઇ, રમાડતી રામાઓ ભવિષ્યમા તેમની આદિ શિક્ષક થઈ, કાલુ કાલુ બોલતા બાળકોને પ્રથમ વિનયના વચનો તેમની માતાઓ તરફથીજ બક્ષીસ થશે, અને અજ્ઞાન અબળાઓનાં બાળકો વિનયના વચનને બદલે ગાળોના પાઠ શીખશે પા ચ વર્ષના શિશુઓનુ શિક્ષણ પ્રથમ ગૃહ પાઠશાળા માજ મળે છે, અને તે પાઠશાળાની આદિ શિક્ષક તેમની માતાઓજ છે સુશિક્ષિત માતાઓની શિક્ષા લઇ, પ્રસાર થયેલી સતતિ, પછી સહેલાઇથી સારૂ શિક્ષણ મેળવી શકે છે તેથી સ્ત્રી કેળવણી કેટલી લાભકારક છે ? તેનો આપણને સપૂર્ણ ખ્યાલ થઇ શકે છે

અપુના ' હવે આપણે ખાતી પ હશે કે, એ
કેળવણીથી પણ લાભ થાય છે માટે તન, મન અ
ને ધનથી સ્ત્રી કેળવણીનો પ્રચાર થાય તેમ કરવું જોઈએ
કેટલાક અલ્પ બુદ્ધિવાળા લોકો સ્ત્રી કેળવણીના
લાભાલાભ નહીં તો વિચાર કર્યા વગર પોતાના વિ
ચાર તેની વિરૂદ્ધ ચલાવે છે, અને સ્ત્રી કેળવણી રૂપ
કલ્પ વૃક્ષનો કાઠિન્ય કરવા અનેક કુતર્કો લાવે છે,
એ તેમની અજ્ઞાનતાજ છે તેઓના કુવિચારથી મ
લિન થયેલા હૃદયમાં એ કલ્પવૃક્ષની કીંમત દેખા
તી નથી તેઓ માત્ર ભામિનીઓને એક ભોગનુ
સ્થાનજ જાણે છે, અને " મહિલાઓ તો એક ઘરની
મજુરજ છે " એમ સમજે છે તેવાઓને અમે સ
હસ્રવાર ધિક્કાર આપીએ છીએ

આ પ્રસંગે અમારે એટલું તો જણાવવું જોઈએ

કે, તે સ્ત્રી કેળવણી કેવળ હાલમા અપાતી કેળવણી ના જેવી ન હોવી જોઇએ પણ ધાર્મિક, વ્યવહારિક અને નીતિ જ્ઞાન પ્રધાન હોવી જોઇએ આધુનિક કેળવણી કેટલાએક એવા વિરૂદ્ધ કારણોને લઇનેજ કંલકિત થઇ છે જ્યારે ધાર્મિક કેળવણી સાથે નીતિ તથા ગૃહ વ્યવહારને લગતી કેળવણી આપવામા આવે, ધર્મના અને નીતિ પ્રધાન ગૃહ વ્યવહારના ત ત્વો અનુક્રમે કન્યા તથા માતાઓના કોમળ હૃદયમા ઠસાવવાનો પ્રયત્ન કરવામા આવે, તો સ્ત્રીઓ નિષ્ક લંક કેળવણી સંપાદન કરી શકશે. અને ત્યારે સ્ત્રી કેળવણી વિષયમા સર્વોપરિ વિજય મેળવશે ભારત ભૂમિમાં જૈન સ્ત્રીઓનુ સર્વોત્કૃષ્ટપણે યશોગાન થશે, અને કેળવણી રૂપ કલ્પવતાના મધુર ફળ ભા રતના શ્રાવક સંતાન ચાખશે, જેથી કરીને શ્રીવીર

મહાશય! હું આપના ભણી ફરૂં છું, સ્ત્રી કેળવણીની જરૂર સમજાય છે માટે તન, મન અને ધનથી સ્ત્રી કેળવણીના પ્રચાર માટે શ્રમ કરવું જોઈએ કેટલાક અક્કલ મુર્ખાઓ પોતે સ્ત્રી કેળવણીના સંબંધમાં જરાપણ વિચાર કર્યા વગર પોતાના વિચાર તેની વિરુદ્ધ કરે છે, અને સ્ત્રી કેળવણી રૂપ કલ્પવૃક્ષને કાપી નાંખવા તત્પર થાય છે, તેમની આ અજ્ઞાનતાજ છે તેઓના કુવિચારથી મલિન થયેલા હૃદયમાં સ્ત્રી કેળવણીની કીંમત દેખાતી નથી તેઓ માત્ર કામિનીઓને એક ભોગનુ સ્થાનજ ગણે છે, અને " સ્ત્રીઓ તો એક ઘરની મજુરણ છે " એમ સમજે છે તેઓને અમે સહસ્ત્રવાર ધિક્કાર આપીએ છીએ

આ પ્રસંગે અમારે એટલું તો જણાવવું જોઈએ

કે, તે સ્ત્રી કેળવણી કે જે હાલમાં અપાતી કેળવણી-
ના જેવી ન હોવી જોઇએ પણ ધાર્મિક, વ્યવહારિક
અને નીતિ જ્ઞાન પ્રધાન હોવી જોઇએ. આધુનિક
કેળવણી કેટલાએક એવા વિરૂદ્ધ કારણોને લઇનેજ
નિષ્ફળ થઇ છે. જ્યારે ધાર્મિક કેળવણી સાથે નીતિ
અને ગૃહ વ્યવહારને લગતી કેળવણી આપવામાં
આવે, ધર્મના અને નીતિ પ્રધાન ગૃહ વ્યવહારના ત
ત્વો અનુસાર કેવા તથા સન્નારીઓના દાખલા હાલમાં
વાંચવાનો પ્રબંધ કરવામાં આવે, તો સ્ત્રીઓ નિપુ
ણ કેળવણી સંપાદન કરી શકે. અને ત્યારે સ્ત્રી
કેળવણી વિષયમાં સર્વોપરિ વિજય મેળવશે. કારણ
કે જેમ જેમ સ્ત્રીઓનું સંપૂર્ણપણે અજ્ઞાન
ટળશે, અને કેળવણી રૂપ દીવાદાંડીના પ્રકાશ રૂપ આ
પણો આત્મા જ્ઞાન પામશે. જેથી કરીને સ્ત્રીઓ

બધુઓ ' હવે આપને ખાત્રી થઇ હશે કે, એ
કેળવણીથી ઘણા લાભ થાય છે. માટે તન, મન અં
ધનથી તે કેળવણીનો પ્રચાર થાય તેમ કરવુ જોઇએ
કેટલાએક અલ્પ બુદ્ધિવાળા લોકો સ્ત્રી કેળવણીના
લાભકારક તત્વોનો વિચાર કર્યા વગર પોતાના વિ
ચાર તેની વિરૂદ્ધ દર્શાવે છે, અને સ્ત્રી કેળવણી રૂપ
કલ્પ લતાને કલંકિત કરવાને અનેક કુતર્કો બાંધે છે,
તે તેમની અજ્ઞાનતાજ છે તેઓના કુવિચારથી મ
લિન થયેલા હૃદયમા એ કલ્પલતાની કીંમત દેખા
તી નથી તેઓ માત્ર ભામિનીઓને એક ભોગનુ
સ્થાનજ જાણે છે, અને " મહિલાઓ તો એક ઘરની
મજુરજ છે " એમ સમજે છે તેવાઓને અમે સ
હસ્રવાર ધિક્કાર આપીએ છીએ.

આ પ્રસગે અમારે એટલુ તો જણાવવુ જોઇએ

છે, તે સ્ત્રી કેળવણી કેવળ હાથમાં અપાતી કેળવણી
ના જેવી ન હોવી જોઇએ પણ ધાર્મિક, વ્યવહારિક
અને નીતિ જ્ઞાન પ્રધાન હોવી જોઈએ આધુનિક
કેળવણી કેટલાએક એવા વિરૂદ્ધ કારણોને લઇનેજ
રુચિકર થઇ છે જ્યારે ધાર્મિક કેળવણી સાથે નીતિ
તથા ગૃહ વ્યવહારને લગતી કેળવણી આપવામાં
આવે, ધર્મના અને નીતિ પ્રધાન ગૃહ વ્યવહારના ત
ત્વો અનુક્રમે કન્યા તથા સ્ત્રીઓના કોમળ હૃદયમાં
ઠસાવવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવે, તો સ્ત્રીઓ નિષ્ક
ળંક કેળવણી સંપાદન કરી શકશે. અને ત્યારે સ્ત્રી
કેળવણી વિષયમાં સંપૂર્ણ વિજય મેળવશે. ભારત
ભૂમિમાં જૈન સ્ત્રીઓનું સર્વોત્કૃષ્ટપણે યશોગાન
થશે, અને કેળવણી રૂપ કલ્પવૃક્ષના મધુર ફળ આ
ત્મના ભાવી સંતાન ચાખશે. જેથી કરીને સ્ત્રીઓ

મનુષ્યો ' શું આપણા ખાતર મ, હીને, શ્રી
કેળવણીથી ખરૂ શાન થાય છે માટે તન, મન અને
ધનથી સ્ત્રી કેળવણીનો પ્રચાર પ્રયત્નેમ કરવું જોઈએ.
કેટલાએક અણુ બુદ્ધિશાળી લોકો સ્ત્રી કેળવણીના
સંબંધમાં તે ખરો વિચાર કર્યા વગર પોતાના વિ
ચાર તેની વિરૂદ્ધ બતાવે છે, અને સ્ત્રી કેળવણી રૂપ
કલ્પ વૃક્ષને કલંકિત કરવાને અનેક કુતર્કો બતાવે છે,
તે તેમની અજ્ઞાનતાજ છે તેઓના કુવિચારથી મ
લિન થયેલા હૃદયમાં એ કલ્પવૃક્ષની કીંમત લેખા
તી નથી તેઓ માત્ર કામિનીઓને એક ભોગનું
સ્થાનજ જાણે છે, અને " મહિલાઓ તો એક ઘરની
મજુરણ છે " એમ સમજે છે તેવાઓને અમે સ
હસ્રવાર ધિક્કાર આપીએ છીએ

આ પ્રસંગે અમારે એટલું તો જણાવવું જોઈએ

ક, તે સ્ત્રી કેળવણી કેવળ હાથમા અપાતી કેળવણી
ના જેવી ન હોવી જોઇએ પણ ધાર્મિક, વ્યવહારિક
અને નીતિ જ્ઞાન પ્રધાન હોવી જોઇએ આધુનિક
ળવણી કેટલાએક એવા વિરૂદ્ધ કારણોને લઇનેજ
સંકિત થઇ છે. જ્યારે ધાર્મિક કેળવણી સાથે નીતિ
થા ગૃહ વ્યવહારને લગતી કેળવણી આપવામા
ાવે, ધર્મના અને નીતિ પ્રધાન ગૃહ વ્યવહારના ત
ો અનુક્રમે કન્યા તથા કાતાઓના કોમળ હૃદયમા
સાવવાનો પ્રયત્ન કરવામા આવે, તો સ્ત્રીઓ નિષ્ક
ક કેળવણી સંપાદન કરી શકશે અને ત્યારે સ્ત્રી
ળવણી વિષયમા સર્વોપરિ વિજય મેળવશે. ભારત
ામિમા જૈન સ્ત્રીઓનુ સર્વોત્કૃષ્ટપણે યશોગાન
શે, અને કેળવણી રૂપ કલ્પવૃક્ષના મધુર ફળ આ
ના ભાવિ સંતાન ચાખશે, જેથી કરીને સ્ત્રીનીર

ે.